

При цьому, обов'язковою умовою отримання державної підтримки є дотримання фермерами та їх об'єднаннями установлених виробничих стандартів ведення сільськогосподарської діяльності. А за систематичне недотримання виробничих стандартів до порушників мають застосовуватися санкції згідно законодавства.

Література

1. Бойко В.І. До проблеми визначення механізму державної підтримки виробників аграрної продукції / В.І. Бойко, О.А. Козак // Економіка АПК. – 2010. – № 7. – С. 37-39.
2. Всеукраїнська газета асоціації фермерів та приватних землевласників України „Фермер України” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.farmer.co.ua/pages/arhivgazeta.php>.
3. Дем'яненко М. Я. Державна підтримка як фактор забезпечення конкурентоспроможного аграрного виробництва / М. Я. Дем'яненко, Ф. В. Іванина // Економіка АПК. – 2009. – № 9. – С. 3–10.
4. Державна політика фінансової підтримки розвитку аграрного сектору АПК : монографія [Дем'яненко М.Я., Саблук П.Т., Скупий В.М. та ін.] ; за ред. М.Я.Дем'яненка. – К. : ННЦ ІАЕ, 2011. – 372 с.
5. Інвестиційна привабливість аграрно-промислового виробництва регіонів України / П.Т. Саблук, М.І. Кісіль, М.Ю. Коденська та ін. ; за ред. М.І.Кісіля, М.Ю.Коденської. – К. : ННЦ ІАЕ, 2005. – 478 с.
6. Кісіль М.І. Про необхідність усунення міжгалузевих диспропорцій з метою інвестиційного забезпечення розвитку сільського господарства / М.І. Кісіль // Наукові праці КНТУ: Економічні науки. – Кіровоград: КНТУ, 2004. – Вип.6. – С. 226-233.
7. Кісіль М.І. Проблеми інвестиційного забезпечення сільського господарства і міжгалузеві диспропорції / М.І. Кісіль // Вісник ХНАУ: Серія Економіка АПК і природокористування / ХНАУ, 2004. – № 7 – С. 89-94.
8. Кісіль М.І. Проблема інвестиційного забезпечення сільськогосподарського виробництва та напрями її вирішення в перспективі / М.І. Кісіль // Стратегія ресурсозберігаючого використання аграрно-економічного потенціалу на основі активізації інноваційно-інвестиційної діяльності – об'єктивна передумова інтеграції країни в світове співтовариство: Тези доповідей міжн. наук.-практ.конф. 18 травня 2007 р. – Ч. 2. – Тернопіль: ТНЕУ, 2007. – С. 214-217.
9. Лузан Ю. Я. Організаційно-економічний механізм забезпечення розвитку агропромислового виробництва України : моногр. / Ю. Я. Лузан. – К. : ННЦ ІАЕ, 2010. – 472 с.
10. Міжнародний рух капіталів і прямі іноземні інвестиції в Україну / П.Т. Саблук, В.І. Власов, М.І. Кісіль, К.А. Пріб // Економіка АПК. – 2008. – № 9. – С. 3-14.
11. Статистичний збірник „Сільське господарство України” за 2010 рік. – К. : Державна служба статистики України, 2011. – 384 с.
12. Статистичний збірник „Основні показники господарської діяльності фермерського господарства за 2010 рік – К. : Державна служба статистики України, 2011. – 350 с.

УДК 339.72:334.735

Семів С.Р.,
к.е.н., доцент, доцент кафедри
міжнародних економічних відносин
Львівська комерційна академія

ЕФЕКТИВНІСТЬ БАНКІВСЬКОГО ФІНАНСУВАННЯ КООПЕРАТИВНИХ ОРГАНІЗАЦІЙ КРАЇН ЄС

Постановка проблеми. Сьогодні кооперативні організації у світі відіграють важливу роль у забезпеченні високого рівня зайнятості населення, посилення продовольчої безпеки держав, вирішення важливих соціально-економічних завдань. Особливо високу ефективність демонструють кооперативні системи Євросоюзу, в яких кооперативи успішно конкурують з провідними транснаціональними корпораціями на ринках товарів та послуг. Однією з важливих передумов високих показників розвитку європейських кооперативів є наявність дієвих механізмів банківського фінансування їх діяльності.

Важливість вивчення європейського досвіду у цій сфері обумовлюється необхідністю реформування кооперативного сектору економіки України, про що наголошується у численних програмних документах. Так, у Стратегії соціально-економічного розвитку України на період 2004-2015

рр. [7, с. 184, 247] визначена важливість розвитку та фінансування різноманітних форм кооперації як важливого чинника інституційного забезпечення реформ у сільській місцевості та необхідність зміцнення конкурентоспроможності кооперативів у контексті членства України в СОТ. На міжнародному рівні особлива соціально-економічна роль та важливість розвитку кооперативів в умовах глобалізації підтверджується тим, що Генеральна Асамблея ООН у своїй резолюції № 64/136 [18] проголосила 2012 рік Міжнародним роком кооперативів і планує визначити наступні роки «Десятиліттям сталого розвитку кооперативів».

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вагомий внесок у дослідження проблем трансформації кооперативного сектора в умовах відкритої економіки, конкурентоспроможності та ефективності міжнародного співробітництва кооперативних систем, ефективності його фінансування в умовах поглиблення міжнародної інтеграції здійснили такі вітчизняні економісти, як В. Апопій [1], С. Бабенко [2], В. Гончаренко [3], В. Зіновчук [4], П. Саблук [6], В. Хомутенко [8]. У центрі уваги сучасних західних дослідників, зокрема Б. Аллана [9], Дж. Бірчелла [10], П. Норта [14], знаходяться проблеми фінансування діяльності кооперативів у контексті їх впливу на сталий розвиток економіки, пристосування кооперативних організацій до світових тенденцій глобалізації, інтернаціоналізації та поглиблення міжнародної інтеграції. Проте поза увагою дослідників залишаються питання інституційного забезпечення фінансування кооперативного сектора економіки, механізмів активізації міжнародного співробітництва кооперативів у банківсько-кредитній сфері, ефективності впровадження цього зарубіжного досвіду до умов України.

Постановка завдання. Метою статті є проведення системного аналізу проблем та особливостей банківського фінансування кооперативних організацій європейських країн та визначення можливостей адаптації цього досвіду у вітчизняних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Однією з центральних проблем розвитку кооперативних систем Центральної та Східної Європи, і зокрема України, є брак фінансових ресурсів. Тому питання підвищення ефективності фінансування кооперативів порушується сьогодні на загальноєвропейському та міжнародному рівні. Прикладом такої діяльності є започаткування масштабної спільної інвестиційної програми Міжнародного кооперативного альянсу (МКА) та британського банку The Cooperative Bank, який є частиною найбільшого у світі споживчого кооперативу. У результаті реалізації цієї програми 1 листопада 2011 р. було створено Кооператив глобального розвитку (GDC), який надаватиме підтримку кооперативним підприємствам у країнах, що розвиваються, за допомогою створення фонду в розмірі 50 млн. дол. США для надання доступу до недорогих позик на капітальні та інфраструктурні проекти. Також GDC пропагуватиме переваги кооперативної моделі й сприятиме її розширенню [5].

Загалом сьогодні в європейському кооперативному русі спостерігається тенденція до значного збільшення чисельності кооперативів, різноманітних їх видів і кількості учасників. Станом на початок 2012 р. в найбільшому та найвпливовішому об'єднанні „Європейські кооперативи”, до якого входять кооперативні спілки з 34 країн Європи, налічувалося 93 кооперативних організації в 6 секторах економіки (близько 160 тис. кооперативних підприємств, членами яких є 123 млн. осіб і в яких задіяно 5,4 млн. осіб) [11]. При цьому найбільша кількість кооперативних підприємств спостерігається в Італії, Франції, Іспанії та Польщі, чисельність членів – у Франції, Німеччині, Італії, Польщі та Великобританії, чисельність зайнятих – у Франції, Італії, Німеччині і Польщі.

Одним з факторів успішної діяльності кооперативів у ЄС є їх глибока інтеграція з європейськими кооперативними банківськими групами, які забезпечують доступ до дешевих кредитів навіть в умовах циклічних проявів глобальних фінансових криз. У посланні генерального секретаря ООН від 4 липня 2009 р. [17] зазначається, що в країнах, які постраждали від фінансової кризи, кооперативні банки і кредитні союзи розширювали свою діяльність з надання кредитів, в той час як інші фінансові установи були вимушені її скоротити. Це сприяло послабленню негативних наслідків заморожування банківського кредитування для найбільш уразливих груп населення, підкреслюючи важливе значення альтернативних моделей підприємницької діяльності і інституційної різноманітності для життєздатності фінансової системи.

В умовах глобалізації європейські кооперативні банки успішно конкурують з транснаціональними банківськими групами, про що свідчать їх високі показники доходів та активів, які нещодавно були опубліковані МКА у рейтингу трьохсот провідних кооперативів світу Global-300 [13] (табл. 1). Загалом сумарний оборот найбільших кооперативних банків та кредитних спілок у цьому рейтингу перевищує 430 млрд. дол. США.

Поглиблення міжнародної інтеграції у кооперативному фінансовому секторі країн Євросоюзу спричиняє зростання підтримки кооперації та міжнародного кооперативного руху на рівні європейських інституцій, налагодження взаємовигідного співробітництва між кооперативними банківсько-кредитними групами ЄС та постсоціалістичних держав.

У сучасних умовах розвиток інтеграційних процесів у європейській кооперативній банківській системі зміщується від рівня співпраці між окремими національними кооперативними банками у фазу

глобальної інтеграції на загальноєвропейському рівні. Прикладами такої інтеграції на рівні ЄС є діяльність таких європейських кооперативних банківських об'єднань, як Міжнародне об'єднання народних банків (Confédération Internationale des Banques Populaires – CIBP) та Європейська асоціація кооперативних банків (European Association of Co-operative Bank – EACB).

Міжнародне об'єднання народних банків об'єднує 17 банківських груп (понад 2 тис. відділень банків) у 22 країнах світу із загальною сумою балансу понад 1,5 трлн. євро та орієнтоване на обслуговування передусім кооперативних підприємств і підприємств малого та середнього бізнесу. Діяльність цієї банківської групи, найбільшими членами якої є німецька група Volksbank та австрійська Raiffeisenbank, має суттєвий вплив на розвиток кооперативного банківського сектора країн Центральної та Східної Європи, його фінансування та міжнародної інтеграції, забезпечення стабільного розвитку кооперативного сектора економіки в умовах глобальних фінансових криз [16].

Таблиця 1

Провідні кооперативні банківські групи та кредитні спілки країн ЄС у 2011 р.

Місце у рейтингу	Назва кооперативу	Країна	Доходи, млрд. дол. США	Рік заснування
1.	Crédit Agricole Group	Франція	103,58	1897
2.	Groupe Caisse D'Epargne	Франція	58,54	1983
3.	Confédération Nationale du Crédit Mutuel	Франція	56,69	1880
4.	Rabobank Group	Нідерланди	43,00	1898
5.	DZ Bank Group	Німеччина	30,76	2001
6.	Groupe Banques Populaires	Франція	29,39	1999
7.	Nationwide Building Society	Великобританія	14,88	1948
8.	Raiffeisen Zentralbank	Австрія	14,83	1927
9.	OP Bank Group	Фінляндія	7,64	1902
10.	SNS REAAL	Нідерланди	7,17	1997
11.	WGZ Bank	Німеччина	5,20	1884
12.	Swiss Union of Raiffeisen Banks	Швейцарія	4,12	1902

Джерело: Складено автором за [13]

Європейська асоціація кооперативних банків об'єднує 28 кооперативних банківських груп та інституцій (понад 4 500 банківських відділень, у тому числі її членами є банки – учасники CIBP) та обслуговує 181 млн. споживачів банківських послуг. Як свідчить діяльність цієї організації, кооперативний банківський сектор відіграє важливу роль у процесах інтеграції фінансових ринків ЄС, координації міжнародної співпраці національних кооперативних систем, підвищенні рівня їх конкурентоспроможності та представленні інтересів на загальноєвропейському рівні [12].

Діяльність кооперативних банківських груп Західної Європи, і особливо Австрії та Німеччини, відіграла вагомую роль у процесах трансформації та розвитку кооперативних систем у країнах Центральної та Східної Європи. Одним із лідерів в економічному співробітництві з кооперативними об'єднаннями центрально-східноєвропейських країн є Австрійський кооперативний союз імені Шульце-Делітча, який є об'єднанням Австрійської спілки виробничих, товарних та сервісних кооперативів і потужної транснаціональної кооперативної банківської групи – Спілки народних банків (Volksbanken Verbund). У звітах Австрійського кооперативного союзу починаючи з кінця 90-х років постійно зазначається, що міжнародна інтеграція та активізація міжнародного співробітництва, зокрема з кооперативними спілками країн Східної та Центральної Європи, є пріоритетним напрямом розвитку кооперативного об'єднання [15].

Зокрема, це стосується співпраці у сфері фінансування виробничої і ремісничої сфер (особливо створення пекарень та кондитерських підприємств, діяльності підприємств із виробництва будівельних матеріалів), будівництва об'єктів готельного бізнесу, надання лізингових та консалтингових послуг, трансформації кооперативних банківських систем Чехії, Словаччини, Угорщини, Польщі та Словенії та сприяння їх вступу в Міжнародне об'єднання народних банків (CIBP).

Австрійський кооперативний союз відкрив мережу філій універсальних банків (на базі кооперативних банків) у Словаччині, Угорщині, Словенії, Хорватії, Чехії з метою обслуговування та інвестування в кооперативний сектор економіки цих країн. Там (а також у Польщі) засновано спільні підприємства (виробничі, торговельні, лізингові, консалтингові, страхові тощо) та інші форми підприємств спільно з кооперативами перерахованих країн. Зокрема, у Братиславі створено спільне австро-словацьке підприємство Koop-Konsult-Internationale, яке надає консалтингові послуги, особливо щодо розвитку та трансформації діяльності кооперативів [15].

Сьогодні пріоритетним завданням для споживчої кооперації України, яка вважається провідною кооперативною системою економіки України, є запровадження інноваційного досвіду зарубіжних

кооперативів та активізація міжнародного співробітництва, зокрема у банківсько-кредитній сфері. Враховуючи позитивний досвід країн Центральної та Східної Європи, головними завданнями співпраці кооперативних підприємств, організацій та банківських установ Укоопспілки з європейськими кооперативними банківськими інституціями повинні стати:

- сприяння реорганізації та розвитку кооперативної банківської і кредитної системи;
- інтенсивний обмін знаннями і досвідом із питань банківської справи, зовнішньоекономічної діяльності (ЗЕД), менеджменту і маркетингу;
- створення кращих передумов для тісної міжнародної співпраці кооперативних організацій та підприємств, не відмовляючись при цьому від випробуваних кооперативних принципів;
- координація розвитку міжнародного економічного співробітництва між кооперативними організаціями та підприємствами;
- вступ до єдиної європейської кооперативної банківської інституції;
- сприяння відкриттю представництв Укоопспілки за кордоном;
- одержання доступу до зарубіжних програм фінансування та технічної допомоги PHARE, TRANSFORM, TACIS тощо.

Звернемо увагу на те, що сьогодні організаціям та підприємствам споживчої кооперації необхідно активніше переймати досвід країн Центральної та Східної Європи у частині отримання міжнародної технічної допомоги для проектів обміну досвідом розвитку кооперативних організацій в умовах глобалізації, підвищення кваліфікації та навчання вітчизняних керівників за кордоном, адаптації кооперативного законодавства до європейських стандартів, популяризації кооперативних ідей та цінностей серед населення, залучення до кооперації нових членів, особливо серед молоді, проведення широкомасштабних наукових та прикладних досліджень щодо адаптації та можливостей впровадження досвіду міжнародної інтеграції європейських кооперативів. При цьому особлива увага повинна приділятися співпраці з такими потужними фінансовими донорами, як кооперативні банківські групи та об'єднання, а також різноманітні проекти розвитку та комітетами ООН, фонди технічної допомоги Євросоюзу, уряди європейських країн, Міжнародний банк реконструкції і розвитку та Європейський банк реконструкції та розвитку, з представниками яких уже сьогодні налагоджуються контакти.

Пріоритетними напрямками реалізації проектів технічної допомоги європейських кооперативних банків та їх об'єднань у системі Укоопспілки, які забезпечать стійкий розвиток кооперативного сектора економіки України, слід вважати:

- сприяння реорганізації й розвитку кооперативної страхової, банківської та кредитної систем споживчої кооперації України, сприяння їх входженню до європейських банківських та кредитних об'єднань;
- реалізацію програми цільового пошуку ділових партнерів для конкретних інвестиційних проектів, налагодження механізму спільних консультацій у цій сфері;
- створення та діяльність спільних підприємств у сферах високотехнологічного виробництва, надання консалтингових, лізингових та інших видів послуг;
- розвиток туристичного потенціалу та туристичної інфраструктури споживчої кооперації;
- використання передових досягнень та технологій захисту навколишнього середовища, використання енергозберігаючих технологій та ведення сільського господарства у країнах ЄС, створення з цієї метою венчурно-консалтингового центру;
- сприяння у вирішенні проблем безробіття, трудової міграції, реструктуризації промислових і сільськогосподарських підприємств та розвитку підприємництва (у сферах заготівель, переробки сільськогосподарської сировини) у сільській місцевості та гірських районах України.

Перспективним напрямом співпраці банку «Укоопспілка» та кооперативних банківських груп ЄС є відкриття кредитних ліній та програм для фінансування ЗЕД споживчої кооперації. При цьому пріоритетними напрямками фінансування повинні стати сезонне кредитування заготівельної діяльності за перспективними товарами експортної номенклатури; створення системи кредитування та страхування експорту; залучення коштів на цільове фінансування швидкоокупних проектів, зокрема у сфері роздрібної торгівлі та рітейлу; сприяння розвитку перспективних форм фінансування (лізинг, факторинг тощо); розвиток діяльності інвестиційних фондів та кредитних кооперативів.

Висновки з даного дослідження. Таким чином, досвід країн ЄС переконливо доводить, що суттєвим фактором успішної діяльності кооперативних банківських систем в умовах глобалізації є використання існуючої єдності міжнародного кооперативного руху і його економічного та соціального потенціалу. Сьогодні існують всі необхідні сприятливі передумови для розвитку міжнародного економічного співробітництва споживчої кооперації України у фінансовій та банківській сферах.

В сучасних умовах стратегічною метою банківського фінансування споживчої кооперації повинно стати максимальне використання можливостей співробітництва з провідними європейськими банківськими групами та об'єднаннями, яке б спрямовувалося на посилення переваг та потенційних

можливостей кооперації, підвищення організаційно-економічної ефективності операцій на внутрішньому та зовнішньому ринках.

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямі є обґрунтування механізмів та стратегії поглиблення міжнародної економічної інтеграції банківських установ Укоопспілки, активізації кредитування зовнішньоекономічних проектів, у тому числі в межах транскордонного співробітництва.

Література

1. Апопій В.В. Соціально-економічний зміст кооперації: теоретичні та прикладні аспекти / В.В. Апопій // Вісник Львівської комерційної академії. – Львів: Видавництво Львівської комерційної академії. – 2006. – Випуск 21. – С. 67-78. – (Серія економічна).
2. Бабенко С.Г. Трансформація кооперативних систем у перехідній економіці : монографія / С.Г. Бабенко. – К. : Наукова думка, 2003. – 332 с.
3. Гончаренко В.В. Кредитна кооперація: Форми економічної самопомоги сільського і міського населення у світі та в Україні (теорія, методологія, практика) / В.В. Гончаренко. – К. : Глобус, 1998. – 325 с.
4. Зіновчук В.В. Кооперативна ідея в сільському господарстві України і США; 2. вид., доп. і перероб. / В.В. Зіновчук. – К. : Логос, 1996. – 224 с.
5. Інвестиції у кооперативну економіку // Вісті. Діловий випуск. – 2012. – № 46 (1015). – С. 2.
6. Кооперація в аграрній сфері виробництва / П.Т. Саблук, В.В.Зіновчук, Ю.Я. Лузан, Ю.О. Лупенко, М.Й. Малік / Українська академія держ. управління при Президенті України. – К. : УАДУ, 2003. – 72 с.
7. Стратегія економічного і соціального розвитку України (2004-2015 роки) "Шляхом Європейської інтеграції" [Текст] / А.С. Гальчинський [та ін.]. – Офіц. вид. – К. : ІВЦ Держкомстату України, 2004. – 416 с.
8. Хомутенко В.П. Кредитна кооперація України: сучасний стан та перспективи розбудови : монографія / В.П. Хомутенко, В.В. Немченко, О.Г. Волкова, А.В. Хомутенко ; Одес. нац. акад. харч. технологій, Одес. держ. екон. ун-т. – О. : Друк Південь : Печатный дом, 2010. – 347 с.
9. Allan B. Cluster Policy: Issues for Social Enterprise / B. Allan // Milton Keynes: Paper to Social Enterprise Research Conference. – 2004. – № 7. – P. 34-46.
10. Birchall J. 2004. Co-operatives and the Millennium Development Goals / J. Birchall. – Geneva: ILO, 2004. – 101 p.
11. Cooperatives for Europe: Moving forward together. – Brussels, 2012. – 16 p.
12. Europäische Vereinigung der Genossenschaftsbanken. Tätigkeitsbericht 2011. Brussels: EACB, 2012. – 33 S.
13. Global 300 list 2010. The world's major co-operatives and mutual business. Geneva: ICA, 2011. – 30 p.
14. North P. Alternative Currency Movements as a Challenge to Globalisation / P. North. – Aldershot: Ashgate, 2006. – 186 p.
15. Österreichischer Genossenschaftsverband Schulze-Delitzsch. Jahresbericht 2012. – Wien, 2013. – S. 112-115.
16. Press release – Reinforced by the crisis: the relationship between Popular Banks and SMEs [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.cibp.eu>.
17. United Nations. Secretary-General. Message from the Secretary-General on the International Day of Cooperatives: 4 July 2009 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.un.org/esa/socdev/social/intldays/IntlCoops/.
18. United Nations. General Assembly. Resolution adopted by the General Assembly 64/136 "Cooperatives in social development": 11 February 2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.copac.coop/publications/un/a64r136e.pdf.